

V spomin

JANKO GLAZER

(1893 — 1975)

Slab teden pred letošnjim Prešernovim praznikom je v dvainosemdesetem letu umrl Prešernov nagrajenec za pesništvo, esejistiko in literarnozgodovinsko delo Janko Glazer. Življenje je sklenil tam, kjer mu je steklo — v vasi Ruše pod Pohorjem, katerega pesnik je bil — tako slôve oznaka, ki ji je lagodna raba po nemarnem vzela nekaj leska.

Besede, ki jih bom zapisal o Janku Glazerju, so vezane na še preživ spomin nanj, ko je bival, delal in modroval med nami, in so vezane na dolžno spoštovanje ob slovesu. A treba je že zdaj povedati, da bo slovenska literarna zgodovina morala o Janku Glazerju, o njegovem pesništvu, o njegovem literarnozgodovinskem in esejističnem delu spregovoriti še obširneje in še bolj poglobljeno, da bodo preiskane in očitno razložene vse vrednote, ki so v njih spravljene.

Ko je Janko Glazer leta 1929 izdal svojo drugo pesniško zbirko Čas-kovač, sta dva ugledna kritika o njej našla skorajda same odklonilne besede, tudi take, ki jih je pesnik čutil kot zadetek v človeka. Oton Župančič je po Veroniki Deseňiški kot dramatik utihnil, Janko Glazer je po Času-kovaču skorajda umolknil. Kritiku pa je odgovoril, trezno, brezstrastno, čeprav je pod besedami mogoče slutiti morje bolečine. Ob koncu odgovora je zapisal, da bo čas-kovač tisti, ki bo prav razsodil o njegovih pesmih. In čas je dal prav Glazerju.

Jaro Dolar je knjigi Pesmi in napisi, v kateri je objavil izbor Glazerjevih pesmi ob njegovi šestdesetletnici (1953), napisal tudi pogovor in v njem prepričljivo obrazložil, zakaj je Glazerjevo pesništvo toliko časa živelo v senci drugih. Prva zbirka Pohorske poti (1919) je izšla v času Župančičevega pesniškega prvenstva, druga Čas-kovač (1929) v razburkanem obdobju slogovnih premen, tretja, Ob jesenskem ekvinokciju (1946), med spodbudnim pesništvom časa neposredno po minuli vojski. Glazer-pesnik je bil vsakič prikrajšan za neposredno in odkrito priznanje. Njegovi mirni, navznoter obrnjeni poeziji je začela rasti cena šele ob vélikem zaokretu k intimističnemu pesništvu v naših petdesetih letih. Navsezadnje so neke globlje povezave v tem, da so v letu izida Glazerjevih Pesmi in napisov izšle tudi Pesmi štirih. Tako je bil sklenjen lok iz začetkov stoletja v njegovo sredino, sklenjeni pa tudi členi generacij. Tedaj je začela literarna zgodovina drugače vrednotiti Janka Glazerja. Opustila je oznake kakor »skromni, a prizadevni pevec domače štajerske zemlje« in se s skrbnimi analizami prikopala do prevrednotenja Glazerjeve poezije. Marja Boršnikova v Študijah in fragmentih, 1962, Boris Paternu v Slovenski književnosti 1945—1965, 1967, in Franc Zadravec v Zgodovini slovenskega slovstva V. in VII. v izdaji Obzorij 1970 in 1972 so iz raznorodnih plasti, ki so se nalegle v slovensko slovstvo, odkrili nemalo vrednost Glazerjeve poezije, ki bodo nenehno in živo prisotne v slovenski književnosti. Povzdignili so pesem Ciproš v »estetske vrhove slovenske lirike« (Franc Zadravec); izpovedana da je »z umerjeno, jasno, do kraja pre-

čiščeno in zanesljivo pesniško besedo» (Boris Paternu), Marja Boršnikova pa jo imenuje »bolestno pesem, kakršni ni primere v naši poeziji«.

Ob svoji petinsedemdesetletnici je Janko Glazer sam uredil izbor svojih pesmi in mu dal pomenljiv naslov Pohorje. Skrbno je odbiral, da je pod temeljni pojem zajel vse, kar je imel v življenju izpovedati najlepšega in najtehtnejšega. Pohorje je zanj dom, narava in njene najgloblje skrivnosti, je velika metafora življenja. Skrivnosti narave so Glazerja venomer pritezale; želel jih je razkriti in si jih spraviti v razviden red. Čudno, bibliotekar in bibliofil, književnik in ravnatelj, pa tolikšna navezanost na zemljo in njena čuda. Pa presenečeni preberemo v Glazerjevem pismu sinu Matiji (18. novembra 1936), ki je študiral na zagrebški univerzi: »...botanika je ravno eden najlepših in najzanimivejših predmetov. Jaz od ničesar na univerzi nimam tako lepih spominov, kakor iz botaničnega instituta, kjer sem skoraj dva semestra mikroskopiral.«

Pa se nam vsaj nekam zjasni: bukve, jelovje, borovje, frate in planje, ciproš, arnika in šota, vse to je Glazer hkrati občutil, razumel in ljubil. Zato so frate, vsekane v gozdove, mogle v njem zbuditi podobo rane, ciproš je mogel zakrvaleti. Posekan gozd ga je kot podoba rane spremljal vse življenje: prvič ga je do mozga zdramil ob bolečini, prizadeti očetu (Doma v planini); šele ta mu je razodela, kaj pravzaprav pesem sploh je; posekan gozd-frata, zarasla s ciprošem, je trpka bolečina ob mrtvem sinu (Ciproš). Ti bolečini pa sta tudi vez med rodovi, ki se vrstijo čez svet — od deda na očeta, od očeta na sina. Toda Glazer je moder poznavalec narave: ne prisoja ji zgolj bolečine; iz razdejanega mravljišča na planji, kamor žge sonce, vre novo življenje. Čudež narave in človeka v njem je Glazerju izvir pesnjenja. Sreča mu je dala, da se je z naravo ujel v spokojno soglasje, katerega čista lirična podoba je sklepna pesem v zbirki Ubranost. Takšen pogled na Glazerjevo Pohorje pač »izključuje kakršnokoli navivno možnost domačijske idilike« (Boris Paternu). Glazerjeva pokrajina stoji odsej v zavesti slovenskega človeka v dveh svojih vrednostih.

Glazerjeva zagledanost v red svetá, v urejenost živega, v medsebojne zveze, je posredno vplivala tudi na njegove nazore o pesništvu. Zatorej se je pač mogel otresti blagozvočnosti igrivosti, in igračkanja, kombinatorike in nabuhlosti, raztrganosti in bučnosti sodobnih modernističnih literarnih smeri. Zato je o naši moderni mirno zapisal, da je »njena umetnost mnogo premalo neposredna in predmetna, premalo z realnim življenjem povezana«; zato je bil vesel, da se je »naše pripovedništvo preusmerilo k stvarnosti... k domači grudi, k domači pokrajini, z vsemi njenimi posebnostmi in podrobnostmi« (O naši ljudski povesti, 1939).

Čeprav se ugotovitvi nanašata na pripovedništvo, ni mogoče zanikati, da je Glazer občutil zadovoljstvo, ker so se novi umetnostni nazori približali njegovim. Zbližanje umetnosti z življenjem se mora izraziti v umetnini, pesmi sami. O njej pa je Glazer sodil takole:

»V umetnini ima enako kakor v življenju vse do zadnje potankosti svoj smisel in svoj pomen in kakor življenje v prirodi ne pozna nadomestkov, tako jih tudi ne pozna umetnost. Brezpogojna pristnost je za umetnikovo delo prav tako neizbežna, kakor je neizbežno, da služi resnici. V tem je njegovo poslanstvo.«

Temu poslanstvu je bil pesnik Janko Glazer do kraja zvest.

Janko Glazer je bil tudi slovenist, literarni zgodovinar in estetik. Še kot dijak na mariborski gimnaziji je pazljivo in načrtno prebiral starejšo in skrbno spremljal sodobno slovensko književnost. S sijajnim spominom jo je imel pregledno in v potankostih pred očmi do svoje smrti. S širokimi razgledi je leta 1913 stopil v graški slavistični seminar dr. Matije Murka in že kar v prvem letniku razčlenil Prešernovo pesem Pevcu. Profesor je bil presenečen; po seminarski uri se ni mogel umiriti: »Danes je pesnik razlagal pesnika.«

Glazerjevo slovenistično delo je dostikrat raslo iz tega, da je bil pesnik, pesnik s svojo poetiko. Zato imajo njegove literarnoestetske in literarnozgodovinske objave, ki zadevajo pesništvo, zmeraj značilne poteze Glazerjevih pogledov nanj; ob njih pa ni pozabljal poudarjati, da so njegovi pogledi subjektivni in zato neobvezni.

S posebnim žarom in spoštljivostjo se je loteval Župančičeve poezije (njej je posvetil že kar prvo objavo Pismo o ribici v LZ 1914). V Klasju 1948 in Kondorju 1963 je izdal Župančičeve Izbrane pesmi s skrbnim uvodom ter analizami in interpretacijami pesmi. Z več objavami je tehtal Župančičevo drugo literarno dejavnost (prevod Schillerjeve Marije Stuart, Vidmarjev izbor Župančičeve proze, zbirko Sto ugank), odkrival njeno pesniško in pomensko skladnost. V oceni v Novih obzorjih 1953 Lirike v času moderne, ki sta jo izbrala Lino Legiša in Lili Novy, je menil, da bi bilo treba raziskati Župančičev vpliv, »kako je naša lirika temu vplivu podlegla, pa tudi, kako se je proti temu vplivu borila in se skušala hromečemu narkotiku njegovega čara odtegniti«. Misli, ki značilno karakterizirajo pesnika, razglašenega Župančičevega slednika.

Tenko je prisluhnil tudi Prešernovi, Aškerčevi, Kajuhovi, Maistrovi ali pa, denimo, Volkmerjevi pesmi, ki jo je, v nasprotju z ocenjevalcem, povzdignil glede na vlogo, ki jo je na Štajerskem odigrala v svoji dobi. Volkmerjev primer pa je že tudi primer Glazerjevega slovenističnega in kulturnozgodovinskega garaštva: ukvarjati se mu je zdelo potrebno z mnogimi manj pomembnimi pisci, javnimi in kulturnimi delavci s Štajerskega, bodisi da jih je natanko popisoval v Slovenskem biografskem leksikonu bodisi da je opis njihovega dela strnjeval v večje enote. Največkrat je bilo to dolgotrajno, drobnjakarsko delo, zbiranje drobnih, raztrganih podatkov. A delo je bilo potrebno, da so se iz drobcev pokazali večji pregledi, ki so z literarnozgodovinskega področja segali še na kulturno in tudi političnozgodovinsko območje. Z njimi je jasnil znanje o slovenski literarni preteklosti na Štajerskem in v Mariboru. Takšne razprave so Doneski k zgodovini knjigotrštva v Mariboru (ČZN 1926), Zgodovina mariborskih tiskarn (Slovenski tisk 1930), Prvi mariborski časopisi (Mariborski koledar 1931), Pregled mariborskega časopisja po prevratu (Mariborski koledar 1935). Z njimi si je Glazer dobil trdna izhodišča za delo, ki ga je najdlje in vzdržema opravljal — da je kot knjižničar in ravnatelj mariborske študijske knjižnice ustvaril ugledno in potrebno splošnoznanstveno in domoznansko ustanovo. Tako je, po besedah Branka Rudolfa, tudi znanstveno delo Janka Glazarja »dišalo po zemlji«.

Ob vsem tem težaškem delu je Janko Glazer zmožgal urediti še nekaj antologij (Slovenska narodna lirika, Jaz in ti, Pesmi za otroke), Prešernove nemške poezije s prevodi Otona Župančiča, dobro desetletje je sourejal Časopis za zgodovino in narodopisje, po vojski pa revijo Nova obzorja. In če ga že omenjamo kot ured-

nika, moramo zapisati, da je bil zanesljiv mentor mladim piscem, kakor je bil izvrsten profesor na mariborski klasični gimnaziji. Po prvi vojski je potí v literaturo odkrival »utrinčarju«*»* Bratku Kreftu, po drugi pa, med drugimi, Zdravku Slamniku, se pravi Pavletu Zidarju, in Branku Hofmanu.

Življenje Janka Glazerja je trdno temeljilo na besedi. Ni bil njen čarovnik, saj jo je preveč spoštoval. Spoštoval jo je v njeni nezlaganosti in jasnini. Táki je tudi služil in je služila njemu.

Bruno Hartman

Visokošolska in študijska knjižnica v Mariboru

Zapiski, ocene in poročila

PRISPEVEK K PISAVI IN IZGOVARJAVI SODOBNIH GRŠKIH LASTNIH IMEN

Podobno, kakor je v pisavi antičnih grških imen še precej nedoslednosti, je ta zmeda glede sodobnih grških lastnih imen v našem časopisju in RTV-Ljubljana seveda še večja. Ta jezikoslovna vprašanja pa so kočljiva in pereča zlasti v zvezi s spremembami v današnji Grčiji in s krizo na Cipru, kakor tudi z zadevnim poročanjem naših sredstev javnega obveščanja. Zato kar vpijejo po bližnji obravnavi. Pravilno torej ugotavlja naša univerzitetna strokovnjakinja, predvsem za srednjeveško grščino, dr. Erika Mihevc-Gabrovec v reviji Jezik in slovstvo (X, 1965, str. 29—30): »... Prečrkovanje teh imen samo je manjši problem, čeprav nas grščina s svojo tujo pisavo spravlja v zadrego in otežuje odločitve. Prečrkovanje in pregibanje imata skupno veliko težavo, da je praktično nemogoče biti dosleden. Skoraj pri vsakem pravilu, ki ga postavimo, je treba takoj ugotoviti celo vrsto izjem: te je pač raba že uzakonila, niso pa zadosti številne, da bi prevladovale pri oblikovanju pravila.«

Nekaj jasnosti sicer vnaša v to zmedo veljavni slovenski pravopis iz leta 1962, ki to snov obdeluje prvič izčrpneje, vendar žal še vedno pomanjkljivo in deloma napačno. Naš največji klasični filolog doslej pok. profesor Sovrè s svojimi sodelavci postavlja v uvodu le-tega na strani 53, toč. 2 temelje za prečrkovanje novogrških črk in glasov. Precej poučen je v tem tudi slovarski del priročnika. — Slovar slovenskega jezika I se v ta vprašanja ne spušča. Tudi slovarski del ne, ker imen večidel sploh ne navaja. — Slovenska slovnica Bajca, Kolariča in Rupla (popr. izdaja iz l. 1964

na str. 69, o prečrkovanju novogrških glasov) zgoraj navedeni uvod kar v celoti prepisuje. — Malo drugače in tehtneje učbenik Slovenski knjižni jezik I, 1965 Jožeta Toporišiča, str. 165, vendarle pretežno o pisavi starogrških imen. —

Kaj predpisuje torej glede prečrkovanja (pisave in izgovarjave) teh imen uvod v Slovenski pravopis? Ta pravila navajam ponovno, saj jih pred uporabo žal le redki pišočí upoštevajo. Ker pa so, kot napisano, nepopolna in deloma napačna, jim bom pridal svoja stališča, ki izvirajo iz dolgoletne prakse: SP 62, odst. 58, točka 2: »Novogrški β (= beta, izg. vita, op. MT) pišemo in izgovarjamo kot v: *Βαββάγα* izg. varvara; za glas *b* si novogrščina pomaga s soglasniško skupino $\mu\pi$: *Μπεκιος* izg. bekios.« K temu še znani primer *Ζορμπάς* (prečrkovano) izg. zorbas.

Samostojnih sičnikov in šumnikov novogrščina nima, šumnikov sploh ne. Podobno našemu glasu *c* izgovarjajo črkovno skupino *ts* (včasih jo izgovarjajo tudi kot $\check{c}$). Pri slovenjenju bi predlagal pisavo *ts*, četudi po tujih vzorcih, ker se je sicer bati, da bi pisano *c* kdo bral kot *k*, zato *Ritsos* (persnik, izg. *ricos*, da ga ne bi kdo bral *ri-kos*).

Ker se tudi grški δ (delta) izgovarja kot spirant (podobno kot angleški zvoneči *th*) je dr. Mihevc-Gabrovec predlagala, da bi kazalo uvesti enotno pisavo in pisati *d* oziroma *t* — ali pa po dogovoru nemara tudi *dh* oziroma *th*, samo da bo enkrat pisava enotna. Sam po svojih izkušnjah in da ne